

Анастасія МАЛАНІЙ,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Надія СЕНЬОВСЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сьогодні найбільшим викликом для української освіти є війна з росією, яка з 2022 р. переросла у повномасштабну. Однак, саме наявність доступу до освіти завжди буде значущою для кожної особистості та держави загалом. «Якісна освіта є ключовим демографічним чинником: це фундамент для побудови людського капіталу країни; це єдиний інструмент у руках держави, який сприяє демографічному зростанню. Люди приймають рішення про народження більшої кількості дітей не через разову допомогу, а виходячи з того, чи є доступна і якісна мережа садочків та закладів освіти» [1, с. 525].

Перед учителями закладів загальної середньої освіти нині постає низка важливих завдань: осмислити та прийняти нову реальність, забезпечити фізичну та психологічну безпеку учнів під час занять, побороти власні стрес та травми, спричинені війною тощо. Збройна агресія росії спричинила додаткові проблеми для здобувачів освіти: різні форми нетипового дитинства учнів (соціальне сирітство, швидке дорослішання, асоціальність та інші); нестабільність у домашньому середовищі, яка погано впливає на якість навчання; раптова бідність батьків чи опікунів та інші.

Перше, що мали б зробити для закладів загальної середньої освіти в умовах війни органи державної влади, громади та добровільні – забезпечити достатніми фінансовими ресурсами, інфраструктурою та обладнанням (наявність належного укриття, можливість користуватися медіа та технологіями, доступ до ресурсів та підтримки для дітей та їхніх сімей).

Вчителі мають своє важливе завдання: створення гнучкого освітнього процесу, запровадження різнотипних форм навчання (офлайн-, онлайн- та

змішані), забезпечення ефективного дистанційного формату. Для цього необхідні не тільки матеріальні ресурси, але й відповідна підготовка (щоб якісно користуватися новітніми технологіями, підтримувати дистанційний зв'язок зі здобувачами освіти, застосовувати різні види взаємодії відповідно до індивідуальних можливостей і потреб учнів).

В умовах війни зросла роль шкільних психологів. Як діти, так і вчителі повинні мати можливість отримати психологічну допомогу за першої потреби. Самі педагоги теж мають володіти знаннями й уміннями надавати психосоціальну підтримку, а також визначати ситуації, коли слід спрямувати учня до спеціалістів з галузі охорони психічного здоров'я. Це потребує відповідного підвищення кваліфікації для надавачів освітніх послуг. Окрім цього, їм необхідно розвивати власну стресостійкість та передавати цей досвід вихованцям (поширення інформації, проведення виховних занять, присвячених стресостійкості тощо).

Особливого підходу потребує інклюзивна освіта в умовах воєнного стану. Її реалізація викликала труднощі й раніше, але в період війни потрібно ще більше уваги та зусиль. Окрім пристосування інфраструктури (насамперед укриття) для осіб з особливими освітніми потребами, необхідно актуалізувати способи і методики дистанційного навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами. Зрозуміло, що такі здобувачі освіти потребують спеціальних підходів для надання їм соціопсихологічної підтримки. Вони також є більш вразливими до факторів стресу.

Освіта в школах воєнної України передбачає нагальне й безперервне формування україноорієнтованих цінностей у школярів. У червні 2022 р. було ухвалено Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року. «Центральною є ціль утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [5, с. 40]. Педагоги у співпраці з батьками й громадою повинні вдосконалювати систему національно-патріотичного виховання, розробляти різноманітні виховні заходи відповідно до особливостей учнів різного віку та потреб.

Війна, яку почав російський агресор, змусила українські заклади загальної середньої освіти зіткнутися з різними труднощами, подолання яких потребує значних зусиль. Це і створення комфортних та безпечних

умов для надавачів і здобувачів освітніх послуг, і застосування різнотипних форм навчання з урахуванням різних освітніх потреб учнів, і доступність психологічної підтримки, і вдосконалення шкільної системи національно-патріотичного виховання. Поступове подолання цих викликів сприятиме інформаційній та ідеологічній боротьбі проти російського загарбника.

Список використаних джерел:

1. Захарін С. Освіта під час воєнного стану: виклики та сучасний стан. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 6 (12). С. 521–530. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735577/1/6\(12\)%20Актуальні%20питання2-521-530 Стаття Захаріна%20С.В..pdf](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735577/1/6(12)%20Актуальні%20питання2-521-530%20Стаття%20Захаріна%20С.В..pdf) (дата звернення: 10.10.2024).
2. Горбатюк О., Поліщук С. Національно-патріотичне виховання учнів у контексті російсько-української війни. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 34. С. 34–45. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/283870> (дата звернення: 10.10.2024).